

Центральноукраїнський національний технічний університет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Андрій КИРИЧЕНКО

«30» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Археологія та давня історія України

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	032 Історія та археологія
Освітня програма	Історія та археологія
Факультет	Економічний

2024 – 2025 навчальний рік

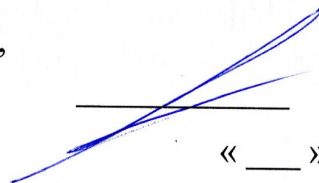
Робоча програма навчальної дисципліни «Археологія та давня історія України» для здобувачів першого освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 032 «Історія та археологія».

Укладач: Микола Тупчієнко, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, кандидат історичних наук, доцент.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи.

Протокол № 1 від 29 серпня 2024 року.

Завідувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи

Василь ОРЛИК

« ___ » _____ 2024 р.

Декан економічного факультету

Наталія ШАЛІМОВА

« ___ » _____ 2024 р.

Тупчієнко М. П.
ЦНТУ, 2024 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів –8	Галузь знань: <u>02 – Культура і мистецтв</u> (шифр і назва)	Фахова	
	Спеціальність: <u>032 – Історія та археологія</u>		
Загальна кількість годин – 240 3 семестр – 120 год. 4 семестр – 120 год.	Освітня програма: <u>Історія та археологія</u>	Рік підготовки	
		I – 1-й семестр	
		I – 2-й семестр	
		Лекції	
		24	24
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: <u>бакалавр</u>	Практичні	
		32	32
		Самостійна робота	
		64	64
		Індивідуальні завдання	
		Вид контролю:	
		1-й семестр залік	2-й семестр іспит

Мова навчання: українська.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: засвоїти теоретичні та методичні принципи формування археологічних знань, опанувати основними знаннями з археології України: археологічних епох та культур, типів пам'яток, основ польового дослідження, сформуванню розуміння взаємодії розвитку та змінності археологічних культур із світовими історичними процесами; на основі археологічних джерел сформуванню об'єктивне уявлення про найдавніший період історії України, визначити її проблемні питання, запропонувати варіанти вирішення деяких з них на базі досягнень сучасної української археологічної науки.

Завдання вивчення дисципліни:

ознайомитися з історією археологічних досліджень України;

- показати основні закономірності розвитку археологічних епох та археологічних культур, що їх формували.;
- охарактеризувати основні типи археологічних пам'яток, та регіональні особливості їх поширення;
- ознайомити студентів з понятійним апаратом і основами теорії археології;
- подати загальну характеристику археологічних культур України;
- розкрити принципи класифікації та типології артефактів;

2. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен набути такі компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 12. Знання законодавчих, нормативно-правових, інженерно-технічних та санітарно-гігієнічних основ забезпечення безпечної діяльності.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 11. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

СК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 16. Ідентифікувати, аналізувати та досліджувати небезпечні чинники природнього та техногенного середовищ. Вміти обґрунтовано вибирати пристрої, системи і методи відповідно до майбутнього профілю роботи з попередження виникнення надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Доба каменю

Тема 1 Вступ.

Предмет, метод і завдання археології. Археологія як частина історичної науки. Виробіток методики дослідження археологічних пам'яток. Вироблення археологічної періодизації і хронології, співвідношення між ними. Археологічна термінологія. Історія розвитку науки. Археологічна наука в Україні, на Кіровоградщині

Тема 2 Стародавній кам'яний вік (палеоліт).

Періодизація палеоліту. Питання походження людини. Техніко – господарські здобутки нижнього палеоліту. Виготовлення знарядь праці. Техніка обробки каменю. Господарські заняття. Форми соціальної організації. Зледеніння, їх вплив на характер господарської діяльності людей. Верхній палеоліт. Зміни в фізичній будові людини. Зміни в господарській діяльності. Значення винайдення вогню. Духовне життя. Основні стоянки раннього і пізнього палеоліту України. Кіровоградщини.

Тема 3 Середня та пізня доба кам'яного віку

України (мезоліт і неоліт). Основні техніко – господарські досягнення доби мезоліту. Винайдення луку і стріл, приручення тварин. Зміни в соціальній організації. Нолітичні зміни в техніці обробки каменю. Перехід від привласнювальних до відтворюючих форм господарства, поява кераміки і ткацтва. Основні культури доби неоліту в Україні.

Змістовий модуль 1. Доба палеометалу , бронзи

Тема 4 Доба палеометалу.

Енеолітичні культури в Україні. Значення освоєння металів. Суспільно – економічний розвиток племен трипільської культури. Питання хронології. Розвиток світогляду. Проблемні питання (походження, домобудівництво, міста, контакти, знищення культури). Найголовніші пам'ятки в Україні. Ямна культура. Господарство. Поховальний обряд. Антропологічний тип. Середньостогівська культура. Господарство. Рівень розвитку металургії. Особливості кераміки, зовнішні контакти; спадкоємці середньостогівської культури. Найголовніші пам'ятки України. Кіровоградщина.

Тема 5 Доба бронзи.

Рівень розвитку і технологія бронзолivarного виробництва в Україні: катакомбна, багатоваликової кераміки, сабатинівська, білогрудівська, білозерська, бондарихінська. Час і територія їх існування, особливості розвитку, зовнішні контакти, історичне значення. Найголовніші пам'ятки України. Питання етносу.

Змістовний модуль 3. Ранній залізний вік.

Тема 6 Ранній залізний вік на території України.

Значення відкриття заліза. Передскіфський період: чорномська і кіммерійська культури. Скіфо – сарматський період в історії України. Скіфо – сарматські пам'ятки на території Кіровоградщини. Значення розкопок Мельгуновського кургана в 1763р.

Тема 7 Античні міста Північного Причорномор'я: Ольвія, Херсонес, Пантикапей(Боспорське царство). Причини грецької колонізації та її напрямки. Заснування грецьких колоній в Північному Причорномор'ї, стосунки з місцевим населенням. Особливості розвитку економіки та державного устрою. Політична історія. Найголовніші археологічні пам'ятки. Значення стосунків з грецькими колоністами в історії розвитку місцевого населення.

Змістовний модуль 4. Доба середньовіччя.

Тема 8 Раньофеодальні утворення на території України.

Хазарський каганат і салтово – маяцька культура. Відкриття пам'яток салтівської культури, їх дослідження і співставлення з історично відомими хазарами. Особливості політичної історії, розвиток економіки, матеріальна культура, стосунки з державою К.Русь. Проблеми вивчення культури хазар. Зруйнування Хазарського каганату в середині Xст.

Тема 9 Археологічні пам'ятки стародавніх слов'ян.

Питання походження слов'ян. Міграційна та автохтонна теорії. Пам'ятки слов'ян Подніпров'я. Черняхівська і зарубинцька культури, їх відкриття В.В. Хвойко наприкінці XIXст. Розвиток економіки, домобудівництво, зовнішні зв'язки, поховальний обряд, питання етнічної приналежності. Пам'ятки черняхівської культури в Україні і на Кіровоградщині.

Тема 10 Східнослов'янські племена та їх державні утворення.

Державне утворення Аскольда і Дира. Поява норманнів. Утворення держави К.Русь з центром в м.Київі. Особливості розвитку економіки, політичне життя. Міжнародні стосунки. Зміцнення держави за Володимира Святославича, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха. Феодальна роздрібленість.

Кочовики X – XIIст. Поява татаро – монгол. Галицько-Волинське князівство. Данило Галицький. Розпад К. Русі.

Тема 11 Кочовики Півдня України X – XIIст.

Відкриття кочівницьких пам'яток наприкінці XIXст. Активізація досліджень на поч. XXст. зокрема – в 50 – 60 рр. Два періоди в історії існування кочовиків у південно – українських степах, їх стосуєки з державою К.Русь. Археологічні пам'ятки печенігів і половців. Найвизначніші пам'ятки в Україні (в т.ч. Чингульський курган) і на Кіровоградщині.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		Л	П	Інд	с.р.
Тема 1. <i>Вступ</i>	20	4	6		10
Тема 2. Стародавній кам'яний вік (палеоліт)	24	6	6		12
Тема 3. Середня та пізня доба кам'яного віку	20	4	4		12
Тема 4. Доба палеометалу	24	6	6		12
Тема 5. Доба бронзи.	22	4	6		12
Тема 6. Ранній залізний вік на території України.	22	4	6		12
Тема 7. Античні міста Північного Причорномор'я	22	4	6		12
Тема 8. Раньофеодальні утворення на території України.	22	4	6		12
Тема 9. Археологічні пам'ятки стародавніх слов'ян.	22	4	6		12
Тема 10. Східнослов'янські племена та їх державні утворення.	22	4	6		12
Тема 11. Кочовики Півдня України X – XIIIст.	20	4	6		10
Усього годин	240	48	64		128

5. Теми практичних занять

№ п/ п	Назва теми	Кількі сть годин
1	<i>Вступ</i>	6
2	Стародавній кам'яний вік (палеоліт)	6
3	Середня та пізня доба кам'яного віку	4
4	Доба палеометалу	6
5	Доба бронзи.	6
6	Ранній залізний вік на території України.	6
7	Античні міста Північного Причорномор'я	6
8	Раньофеодальні утворення на території України.	6
9	Археологічні пам'ятки стародавніх слов'ян.	6
10	Східнослов'янські племена та їх державні утворення.	6
11	1. Кочовики Півдня України X – XIIIст.	6
Разом		64

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ	10
2	Стародавній кам'яний вік (палеоліт)	12
3	Середня та пізня доба кам'яного віку	12
4	Доба палеометалу	12
5	Доба бронзи.	12
6	Ранній залізний вік на території України.	12

7	Античні міста Північного Причорномор'я	12
8	Раньофеодальні утворення на території України.	12
9	Археологічні пам'ятки стародавніх слов'ян.	12
10	Східнослов'янські племена та їх державні утворення.	12
11	Кочовики Півдня України X – XIIIст.	10
	Разом	128

7. Індивідуальні завдання

Підготовка та проведення тематичних презентацій.

Теми для контрольних робіт

Варіант 1

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Юридичний статус пам'яток археології в українському законодавстві.
3. Предмет археології, її методи і завдання.

Варіант 2

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу ашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Юридичний статус пам'яток археології, що тількино виявленні в українському законодавстві.
3. Палеоліт України.

Варіант 3

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу

Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)

2. Юридичний статус пам'яток археології, що потрапляють в зону новобудов в українському законодавстві .
3. Пам'ятки мезоліту України.

Варіант 4.

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Юридичний статус археологічних заповідних територій і заповідників в українському законодавстві .
3. Неоліт України Зміст неолітичної революції.

Варіант 5

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Законодавчі вимоги щодо правил проведення археологічних досліджень.
3. Мідний вік України : культури мальованої кераміки України в контексті цивілізаційних зрушень Близького Сходу.

Варіант 6

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Законодавче переслідування за пошкодження та руйнування пам'яток археології в Україні.

3. Бронзовий вік України: археологічні культури степу в контексті пошуку прабатьківщини аріїв.

Варіант 7

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Форми власності на пам'ятки археології згідно з українським законодавством.
3. Передскіфські культури лісостепу України у світлі проблеми походження слів`ян.

Варіант 8

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини доби палеоліту.
3. Скіфські культури лісостепу України.

Варіант 9

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини доби мезоліту.
3. Скіфи і сармати степу України.

Варіант 10

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини доби неоліту.
3. Античні пам'ятки в Північному Причорномор'ї.

Варіант 11

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини доби бронзи.
3. Культури полів поховань (зарубинецька, черняхівська, пшеворська) у світлі проблеми походження слов'ян.

Варіант 12

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини доби бронзи
3. Культури східних слов'ян U-III ст. н. е.

Варіант 13

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини доби раннього залізного віку.
3. Східнослов'янські культури періоду утворення Давньоруської держави.

Варіант 14

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини ранніх слов'ян.
3. Городища, селища, могильники Київської Русі.

Варіант 15

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини доби Київської Русі.
3. Археологія Давньоруських міст України.

Варіант 16

1. Зібрати інформацію про пам'ятки археології, що знаходяться поблизу Вашого населеного пункту. (Назва, тип, місцезнаходження, легенди, час проведення розкопок, ким (?), описати зібраний підйомний матеріал)
2. Археологічні пам'ятки Кіровоградщини часів Золотої орди.
3. Археологічні дослідження пам'яток козацьких часів.

8. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. 1. Словесні методи навчання: бесіда, пояснення, розповідь, ознайомча лекція, лекція з елементами дискусії.

1. 2. Робота з підручником, навчальним посібником тощо.

1.3. Наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, спостереження.

1.4. Практичні методи навчання: практичні заняття у вигляді презентацій ідей, рольові ігри, робота в Інтернет мережі; складання графічних схем, схем-опор, тез, порівняльних таблиць.

1.5. Інтерактивні методи навчання: дискусії, мозковий штурм, кейс-метод.

2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності

2.1. Методи формування пізнавальних інтересів.

2.2. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

2.3. **Інноваційні методи навчання:**

- Проєктно-дослідницький метод; робота з інформацією (відео огляд, сторітелінг).

- Заняття на основі інформаційно-комунікаційних технологій (включає роботу з додатками, віртуальними словниками, інтерактивними картами та іншими ресурсами). Застосовуються такі інформаційно-комунікаційні технології та діджитал-інструменти: програмні продукти від Microsoft, цифрові інструменти Google, програмне забезпечення для проведення опитувань Kahoot, Mentimeter, хмарні презентаційні сервіси Canva, методи дистанційного навчання за допомогою платформ: Moodle, Zoom.

9. Методи контролю

На різноманітних етапах навчання використовуються різноманітні **види контролю**: поточний, тематичний, підсумковий.

Методи самоконтролю. Суттєвою особливістю сучасного етапу удосконалення контролю є розвиток навичок самоконтролю за ступенем засвоєння навчального матеріалу, уміння самостійно знаходити допущені помилки, неточності, а також спосіб усунення виявлених недоліків.

Спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль, комбінований контроль, поєднання усного і письмового опитування.

Форма підсумкового контролю: I семестр – залік;
II семестр – екзамен.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти під час вивчення дисципліни «Археологія та давня історія України» I семестр

I модуль				II модуль			Залік	Сума
T1	T2	T3	ЗК	T4	T5	ЗК2		
14	14	14	15	14	14	15	100	100

Примітка: T1, T2,...,T8 – тема програми; ЗК1, ЗК2 – підсумковий змістовий контроль.

Критерії оцінки заліку:

- «зараховано» – здобувач має стійкі знання про основні поняття дисципліни, може сформулювати взаємозв'язки між поняттями.

- «незараховано» – здобувач має значні пропуски в знаннях, не може сформулювати взаємозв'язку між поняттями, що вивчаються в курсі, не має уявлення про більшість основних понять дисципліни, що вивчається.

Форма підсумкового контролю: екзамен (IV семестр)

Контроль знань і умінь студентів (поточний і підсумковий) з дисципліни «Документознавство та архівознавство» здійснюється згідно з кредитною трансферно-накопичувальною системою організації навчального процесу. Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною шкалою. Він складається з рейтингу навчальної роботи (засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи, виконання практичних та індивідуальних завдань), для оцінювання якої призначається 60 балів, і рейтингу з атестації (екзамен) – 40 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти під час вивчення дисципліни «Археологія та давня історія України» II семестр

Поточний та підсумковий контроль									
III модуль			IV модуль					Екзамен	Сума
T6	T7	ЗК3	T8	T9	T10	T11	ЗК4		
5	5	15	5	5	5	5	10	40	100

Примітка: T6,...,T11 – тема програми; ЗК1, ЗК2 – підсумковий змістовий контроль.

11. Критерії та засоби оцінювання

Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів визначені Положенням про організацію освітнього процесу в ЦНТУ (с. 28–35). <http://surl.li/drftv>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
-----------------------------------	-------------	--

діяльності		
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінку «відмінно» (90-100 балів, A) отримує здобувач, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв літературу, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

Оцінку «добре» (82-89 балів, B) – отримує здобувач, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку «добре» (74-81 бал, C) отримує здобувач, який:

- в загальному обсязі роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вмiє порiвнювати, узагальнювати, систематизувати iнформацiю пiд керiвництвом викладача, в цiлому самостiйно застосовувати на практицi, контролювати власну дiяльнiсть;

- опанував навчально-програмовий матерiал, успiшно виконав завдання, передбаченi програмою, засвоїв основну лiтературу, яка рекомендована програмою.

Оцiнку «задовiльно» (64-73 бали, D) – отримує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матерiал в обсязi, необхідному для подальшого навчання i використання його у майбутнiй професiї;

- виконує завдання, але при рiшеннi допускає значну кiлькiсть помилок;

- ознайомлений з основною лiтературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзаменi помилки при виконаннi завдань, але пiд керiвництвом викладача знаходить шляхи iх усунення.

Оцiнку «задовiльно» (60-63 бали, E) – отримує здобувач, який:

- володiє основним навчально-програмовим матерiалом в обсязi, необхідному для подальшого навчання i використання його у майбутнiй професiї, а виконання завдань задовольняє мiнiмальнi критерiї. Знання мають репродуктивний характер.

Оцiнка «незадовiльно» (35-59 балiв, FX) – виставляється здобувачу, який:

- виявив суттєвi прогалини в знаннях основного програмового матерiалу, допустив принциповi помилки у виконаннi передбачених програмою завдань.

Оцiнка «незадовiльно» (35 балiв, F) – виставляється здобувачу, який:

- володiє навчальним матерiалом тiльки на рiвнi елементарного розпiзнавання i вiдтворення окремих фактiв або не володiє зовсiм;

- допускає грубi помилки при виконаннi завдань, передбачених програмою;

не може продовжувати навчання i не готовий до професiйної дiяльностi пiсля закинчення унiверситету без повторного вивчення даної дисциплiни.

Пiдсумкова (загальна оцiнка) курсу навчальної дисциплiни є сумою оцiнок (балiв), одержаних за окреми оцiнюванi форми навчальної дiяльностi: поточне та пiдсумкове тестування рiвня засвоєння теоретичного матерiалу пiд час аудиторних занять та самостiйної роботи; оцiнка (бали) за виконання практичних iндивiдуальних завдань, вирiшення практичних задач та кейсiв. Пiдсумкова оцiнка виставляється пiсля повного вивчення навчальної дисциплiни, яка виводиться як сума промiжних оцiнок.

12. Методичне забезпечення: Археологія та давня історія України : метод. рекоменд. до вивч. дисц. для здобув. першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 032 «Історія та археологія» / [уклад.: М. П. Тупчієнко, Л. В. Глебова] ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький : ЦНТУ, 2024. 16 с.

13. Рекомендовані джерела інформації: Нормативно-правові документи:

1. Конституція України: Закон України. № 254к/96-ВР від 28.06.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України Про охорону культурної спадщини від 08.06.2000 *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 39, ст.333*: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
3. Закон України Про охорону археологічної спадщини (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 26, ст.361) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text>

Основна література:

1. Археологія України : курс лекцій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Л. Л. Залізник, О. П. Моця, В. М. Зубар та ін.]; за ред. Л. Л. Залізняка. – Київ: Либідь, 2005. – 502, [1] с. : іл
2. Брайтченко Д, Н. Бокій Н, Куценко Н. До джерел з історії краю. Кіровоград, 1994.
3. Вінокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України К.1994.
4. Вінокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія козаччини України К.2020.
5. Геродот. Історія. Львів. .2004.
6. Ласинська М.Ж. Історіографія археології України. *Нвч.- метод. посіб.* Миколаїв. 2019. 109 с.
7. Любичев М,В., Мизгін К,В, Варачова К,Г. Практикум з основ археології. *Нвч.- метод. посіб.*, Харків. 2014. 132 с.
8. Залізник Л.Л. Давня істрія України. К. 2014
9. Скальковська І.Б. Археологія. Навч. посіб. Кременець. 2020 р. 120 с.
10. Махортих С. Кіммерійці. К.2013
11. Терський С. В. Археологія України (середньовічна доба): Навчальний посібник. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 256 с.
12. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. Курс лекції. К.1994.
13. Давня історія України. В 2 –х кн. К.1994,1995.

14.Шовкопляс І.Г. Основи археології. К.1972.

Додаткова

1. Антонова Л.В. Дивовижна археологія. К. 2010. Археология и методы исторических реконструкцій. К.1985
2. Залізняка Л.Л. Моя археологія. Біографічні спогади та суб'єктивні враження про українську археологію. К. 2020.
3. Скорий С.О. Курган Переп'ятиха. К.1990
4. Сміленко А.Т. Слов'яни та їх сусіди в степовому Подніпров'ї (II – XIIIст.) К.1975
5. Сегеда С.П. Основи антропології. К.1995.
6. Словник – довідник з археології. К.1996.
7. Тупчієнко М. Ястребовська складова археологічної колекції Кіровоградського обласного краєзнавчого музею. // Тези доповідей II Міжнародної наукової конференції «Історія, археологія, інформаційна, бібліотечна та архівна справа: актуальні проблеми науки та освіти». 13-14 травня 2021 р. ЦНТУ. Кропивницький https://scholar.google.com.ua/citations?user=py_G5tYAAAAJ&hl=ru - категорія Б.
8. Орлик О., Тупчієнко М., Собчук В., Шатковський В. Розкопки на території фортеці св. Єлисавети. *Археологічні дослідження в Україні 2021*. .К., 2022.- С.67-69.
<http://www.vgosau.kiev.ua/biblioteka/khram-zapvuak-nziimk-apursr-ksiau/1325>
9. Тупчієнко М., Собчук В., Шатковський В. Охоронні розкопки кургану біля селища Петрове на Кіровоградщині. *Археологічні дослідження в Україні 2021*. .К., 2022, С.69-73
<http://www.vgosau.kiev.ua/biblioteka/khram-zapvuak-nziimk-apursr-ksiau/1325>
10. Mykyta Ivanov | Mykola Tupciyenko
Cultural Interactions Between the Societies of the 'Old Europe' and the Steppe 'Kurgan People' During the Last Quarter of the 4th Millennium BC: Case Study of Serezlievka Local Group/ *Archaeologia Lituana*. Vol 23 (2022), з 107-119
<https://www.journals.vu.lt/archaeologia-lituana/issue/view/2282>
<https://www.journals.vu.lt/archaeologia-lituana/article/view/31842/30679>
11. Тупчієнко М., Іванов Мик.. Технологія виготовлення та ремонту кам'яних сокир епохи енеоліту - ранньої бронзової доби за матеріалами Кіровоградщини.

Тези доповідей міжнародної конференції *Археологічні студії: здобутки та перспективи 2022*, кафедри археології Національного університету «Києво-Могилянська академія» 27 січня 2022 року.. Київ. 2022.- С. 33-39

12. Тупчієнко М., Шатковський В. Археологічні дослідження фортеці св. Єлисавети (1994-2019 р.р.) History, archeology and culturology/ december 9, 2022; cambridge, uk: IV International scientific and practical conference «education and science of today: intersectoral issues and development of sciences»

Doi <https://doi.org/10.36074/logos-09.12.2022.76>

13. Mykola Tupchiienko, Iwona Hildebrandt-Radke ^b, Waldemar Spychalski ^c, Vitalii Rud ^d, Yulia Ushkova ^d, Przemysław Makarowicz Geochemical, lithological and archaeological studies on an Early Bronze Age barrow destroyed by modern tillage in Petrove, central Ukraine. *Journal of Archaeological Science: Reports. Volum 52. 2023*

[:https://authors.elsevier.com/c/1i5ko,rVDBflxg](https://authors.elsevier.com/c/1i5ko,rVDBflxg)

14. Mykola Tupchiienko. Belt sets with images of eagles in the scythian funerary rite of the early period 7th-5th centuries bc (semantics and functions). *Acta Archeologica Lodziensia. nr 69. 2024 p. C. 25-32 . doi.org/10.26485/AAL/2023/69/2*

<https://czasopisma.ltn.lodz.pl/Acta-Archeologica-Lodziensia/article/view/2297/2107>

Інформаційні ресурси:

1. <https://zakon.rada.gov.ua/> - Верховна Рада України – Законодавство України
2. <http://www.info-library.com.ua/> Електронна бібліотека – підручники.
3. <http://journals.uran.ua> – Наукова періодика України. Сайт електронних видань вищих навчальних закладів і наукових установ України.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.